כחצר הניזק דמי דאי כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי רפתך בפומא דכלבאי דאיבעיא להו פי פרה כחצר הניזק דמי או כחצר המזיק דמי ואי אמרת כחצר המזיק דמי שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה אמר רב מרי בריה דרב כהנא כגון שנתחככה בכותל להנאתה וטנפה פירות להנאתה מתקיף לה מר זוטרא והא בעינא כאשר יבער הגלל עד תומו וליכא רבינא אמר דשף צלמי רב אשי אמר דפסעי פסועי ת"ש [א]שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש פטור מאן פטור (א) [א]משסה פטור וחייב בעל כלב ואי אמרת כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי ידך בפומיה דכלבאי אימא פטור אף משסה ואיבעית אימא דאפקיה לניביה וסרטיה ת"ש [ב]השיך בו את הנחש רבי יהודה מחייב וחכמים [ג]פוטרים [ד]ואמר רב אחא בר יעקב כשתימצי לומר לדברי ר' יהודה ארס נחש בין שיניו הוא עומד לפיכך [ה]מכיש בסייף ונחש פטור לדברי חכמים [ו]ארס נחש מעצמו מקיא [ז]לפיכך נחש בסקילה ומכיש פטור ואי אמרת פי פרה כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי ידך בפומא דחיוואי לענין קטלא לא אמרינן ומנא תימרא דתניא [ח]הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו שורו של בעל הבית ומת השור בסקילה ובעלים פטורים מן הכופר בעלים פטורין מן הכופר מ"ט דאמר ליה ברשותי מאי בעית שורו נמי לימא ליה מאי בעית ברשותי אלא לענין קטלא לא אמרינן הנהו עיזי דבי תרבו דהוו מפסדי ליה לרב יוסף א"ל לאביי זיל אימא להו למרייהו דליצנעינהו אמר ליה אמאי איזיל דאי אזילנא אמרי לי לגדור מר גדירא בארעיה ואי גדר שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה כשחתרה אי נמי דנפיל גודא בליליא [ט]מכריז רב יוסף ואיתימא רבה דסלקין לעילא ודנחתין לתחתאה הני עיזי דשוקא דמפסדי מתרינן במרייהו תרי ותלתא זמנין אי ציית ציית ואי לא אמרינן ליה תיב אמסחתא וקבל זוזך:

מתני' איזהו תם ואיזו מועד מועד [י]כל [כ]שהעידו בו שלשה ימים ותם משיחזור בו שלשה ימים דברי ר' יהודה רבי מאיר אומר מועד שהעידו בו שלשה פעמים [ל]ותם כל שיהו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח:

גמ' מאי טעמא דר' יהודה אמר אביי [מ]תמול חד מתמול תרי שלשום תלתא ולא ישמרנו בעליו אתאן לנגיחה רביעית רבא אמר תמול מתמול חד שלשום תרי ולא ישמרנו האידנא חייב ור"מ מ"ט דתניא א"ר מאיר

ריחק

כחצר הניזק דמיא. ושלה אחר קרינא ביה: **ואי אמרת כו'.** גמרא קמהדר כלומר אמאי מספקא לך פשיטא דכחצר הניזק דמי דאי כחצר המזיק דמי א"כ שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה: **נתחככה בכותל.** דתולדה דשן היא אבל שן ממש לא דאמר ליה פי פרתי רשותי היא: **וטנפה פירות.** ע"י גלגול כעין שעושין סוסים וחמורים ובלע"ז וולט"ר: **והא בעינן עד תומו.** דמכליא קרנא דהא ובער זה השן מיבער הגלל עד תומו[ו] נפקא לן בפ' קמא (דף ג:) והכא ליכא תומו שעדיין האבנים והפירות בעין: **דשף צלמי.** כשנתחככה בכותל מחקה צורה שעליו דאיכא תומו: **דפסעי פסועי.** כשנתגלגלה על הפירות תחבתן בטיט ואי אפשר ללקטן. לישנא אחרינא דפסעי פסועי כמו פסו אמונים (תהלים יב) כלומר שספכה משקה בגלגולה דכליא ופסיא קרנא: **פטור משסה.** דגרמא בנזקין פטור: **דאפקיה לניביה.** שהוציא שיניו וסרטו ללא הכניס ידו לתוך פיו: **השיך בו את הנחש.** שנטל את הנחש בידו והגיע פיו ליד חבירו עד שנכנסה לתוכו ונשכו ומת: **מחייב.** מיתה: **בין שיניו עומד.** ובלא כוונת הנחש יצא הארס: **לפיכך מכיש בסייף.** דהוה ליה כאילו הרגו בסייף שהורג ממש הוא ולא גורם: **נחש בסקילה.** כדין שור הורג אדם דכתיב השור יסקל (שמות כא): **לענין קטלא.** הריגת נחש: **לא אמרינן.** מאי בעי ידך כו' ואפילו כחצר המזיק דמיא אינו פטור אלא נהרג אבל לענין נזקין אמרינן מאי בעית ברשותי כדתנן בפ"ק (דף ט:) חוץ מרשות המיוחדת למזיק ומיבעיא לן פי פרה אי כחצר המזיק דמי או לא עד דפשיטנא לה מכלב שנטל חררה: **בי תרבו.** שם משפחה: **דסלקין לעילא.** מבבל לארץ ישראל: **ודנחתין לתתאה.** מארץ ישראל לבבל. הוו בקיאין בדין זה: **עיזי דשוקא.** דקאי דקיימי לשחיטה אלא דמשהו להו עד יומא דשוקא: **מתרינן במרייהו.** אי מפסדן אפילו ברשות הרבים: **תיב אמסחתא.** מקום מעמד הקצבים: **וקביל זוזך.** אפילו ביומא דלאו דשוקא שחיט להו הואיל ולשחיטה קיימן: **מתני'** **משיחזור בו שלשה ימים.** שרואה שוורים ואינו נוגח חוזר לתמותו: **שלשה פעמים.** ואפילו ביום אחד: **גמ' אתאן לנגיחה רביעית.** שאם לא שמרו ונגח נגיחה רביעית משלם מעלייה נ"ש אבל אשלישית פלגא נזקא הוא דמשלם: **ולא ישמרנו האידנא.** בנגיחה שלישית חייב עליה נזק שלם:

ריחק

וזה הלשון נמי דוקא דהכא לא שייך לשון זה שהכלב נקח מעצמו אלא כלומר כיון דגזירת הכתוב דבעי' אכילה בחצר הניזק ואי פי פרה כחצר המזיק אפילו כי אכלה בגדיש דבעל החררה הוי אכילה בחצר המזיק ואגב דשייך לשון זה בנתן אחר לתוך פיה נקט ליה ומייתי משיסה בו את הכלב דפשוטי מיקרי * אפילו הכניס יד חבירו בפי הכלב או הנחש והשיך היינו דתחב ודחק שיני הכלב ונחש בבשר חבירו וא"כ אמאי חייב בעל הכלב והלא ידו בחצר המזיק הוא ולימא ליה מאי בעי ידך בפומא דכלבאי והא דקאמר שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה אף על גב דמשכחת לה שפיר כגון שהלקיחה היתה בחצר הניזק אלא משום דפשטיה דקרא משמע שהביעור היתה בחצר הניזק קבעי היכי משכחת לה וכה"ג מסכת שבת (דף ג.) איכא נמי תפשוט מסוגיא דשמעתין דקאמר תפשוט מדבעי רב ביבי בר אביי: **תא** שמע שיסה בו את הכלב. ותימה דאמאי לא משני לענין קטלא לא אמרינן כדאמרינן בסמוך דהך משנה היא רישא דהשיך בו את הנחש דמייתי בתר הכי בפ' אלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עו: ושם) ושמא משמע ליה רישא בין לענין מיתה בין לענין נזקין ולקמן נמי מייתי לה גבי בעיא משסה כלבו של חבירו: **דאפקיה** לניביה וסרטיה. הו"מ לשנויי כגון שלא הכניס יד חבירו אלא הכלב עצמו לקחה כששיסהו אלא דמשני לפי מה שסבור דמיירי כשהושיט לו ידו: **יכלי** למימר לגדור מר גדירא בארעיה. היה נשמע אביי שלא היה חפץ לילך לשם דהתנן (לעיל דף יט:) אכלה מתוך החנות משלמת כו' ולא אמרינן היה לו לנעול חנותו וכן אכלה מלידי הרחבה ולעיל נמי לא פריך דליפטר בעל הכלב מן החררה ורב אלפס פסק כרב יוסף וליתיה לדאביי דדחויא בעלמא הוא: **הנהו** עיזי דשוקא כו'. דוקא בהנהו דקיימי לשחיטה ואע"ג שישלמו מה שהזיקו לא בעי למיקם בהדייהו לדינא וזימנין נמי דליכא סהדי אבל עז לחלבה ורחל לגיזתה יכול לומר כשיזיק ישלם כדאשכחן גבי עיזי דבי תרבו דאמר ליה זיל אצנעינהו ולא אמר ליה זיל שחטינהו: **איזהו** מועד כו'. אומר ר"י דהא דאמרינן בהבא על יבמתו (יבמות דף סד:) דסתם לן תנא דשור המועד כרשב"ג דאמר בשלש זימנין הוי חזקה לא משום דתיהוי פלוגתייהו בשור המועד דמקראי דרשינן[ו]: **שיהו** התינוקות כו'. אף על גב דאדם אית ליה מזלא מ"מ כיון שנעשה שפל כל כך שהתינוקות ממשמשין בו ודאי חזר לקדמותו ולא בא ר"ת למעט שלא תועיל חזרה שלשה ימים אלא השמיענו דאפילו ביום אחד פעמים דאיכא חזרה כגון ע"י תינוקות וג' פעמים ביום אחד נראה דאין מועיל לדידיה לחזרה אע"פ שמועיל להעדאה דה"נ אשכחן לר"ש דבשלשה פעמים הוי מועד ובחזרה בעי ג' ימים: **ולא** ישמרנו האידנא חייב. פי' בקונטרס כפי' ראשונה דלרבא בפעם ג' חייב נ"ש נ"ל לפי' הא דקאמר לקמן דאתו ג' כיתי סהדי בחד יומא דלמ"ד לייעודי תורא איעד ומשלמין בעלים נ"ש אע"פ שלא ידעו תחלה ואינו נראה דהוועד בבעליו כתיב ואח"כ אם לא ישמרנו משלם נ"ש וברייתא דלקמן קתני דאין השור נעשה מועד עד שיעידו בפני בעלים וא"כ אפילו למ"ד לייעודי תורא צריך שידעו הבעלים תחלה וכי אתו ג' כיתי סהדי בחד יומא והעידו בבעלים לא ישלמו בעלים נ"ש עד נגיחה ד' ור"י עצמו חזר בו משום דבריש חזקת הבתים (ב"ב דף כח. ושם) קאמר סתמא דגמרא אי מה שור המועד עד נגיחה ד' לא מיחייב כו' ופי' דמשמעות דורשין איכא בינייהו והר"ר

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ב מהלכות נזקי ממון הלכה יט ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שצא:

כד ב ג ד מיי' שם פ"י הלכה ה סמג שם:

כה ה מיי' שם הלכה יט:

כו ו מיי' שם פ"ו הלכה א ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שצט סעיף א ופעיף ב:

כז ז מיי' שם הלכה ג סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ה:

כח ח מיי' שם הלכה ו:

תורה אור השלם

א. ואם שור נגח הוא מתמול שלשם והועד בבעליו ולא ישמרנו והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת: שמות כא כט

רבינו חננאל

כחצר הניזק דמי דכר איבעיא ואפשיטא דכחצר הניזק דמי דהא רב מרי ואמר שן דחייב רחמנא כגון שנתחככה בכותל להנאתה וטינפה פירות להנאתה שדומה היזיקן לשון שן שיש לה הנאה להזיקה שכשם שיש לה הנאה באכילתה כך יש הנא' כשנתחככה בכותל וכיוצא בה ואקשי' עלי' והא כתיב ובער זה השן וכתיב כאשר יבער הגלל עד תומו ש"מ דשן דחייב רחמנא כגון דבעידי ליה כליה שנא' עד תומו. וזה שהפילה הכותל וטינפה הפירות לא ביערם לגמרי דהא קיימי ומתחזו. ופריק רב אשי כגון דשף צלמי. פי' כגון שהיו לו צורות מצויירות בכותל נתחככה בהן ושפשפה אותם [א] מלשון [בתרגום דברים ט] ושפית יתיה בשופינא ובערם מן הכותל לגמרי כדגרסי' בסוף יום הכפורים בענין שכבת זרע שישנו על בשרו אם מבעבע ישפשף כלומר יחכך בבשרו עד שיבערנו לגמרי ובא רב אשי ופירק [פירוק] אחר דפסע פסועי פי' כגון בצע המקום שנתחככה בהן שיברה האבנים ושחקתן והפירות בדריסה טינפם ודרסם [ובילתם] כדכתיב בצע אמרתו לשון כליה והוא תחמנות והשלמות ואתינן למיפשטיה מהא שיסה בו כלב כו' ופשטוה היא. דאפקיה כלבא לניביה וסרטיה פי' שיני הכלב שהן ניבין גדולין יוצאין מפיו ולחוץ והכה בהן ולא הכניס [ידו] לתוך פיו. ת"ש השיך בו את הנחש כו' ופרקי' לענין קטלא לא אמרינן חייב ולא יכיל מזיק למימר מאי בעית ברשותי כי קמיבעיא לן לענין ממונא מאי [איפשטא] אלא ממתני' דקתני על ההורה משלם נזק שלם ש"מ דפי הכלב כחצר הניזק דמי. והשתא דסלקא שמעתין כר' יוחנן דאמר אשו משו' חציו אית ליה נמי משום ממונו וקיימא לן כוותי'. הנהו עיזי דבי תרבו דהוו מפסדי לר' יוסף ואמר לאביי זיל אצנעינהו כלומר הזהר לבעליהן שישמרו אותן והשיבו אביי יאמרו דבעליהן יגדור גדר לשדהו והשיב רב יוסף אם כל שדות גדורות הן האי דכתיב ובער בשדה אחר היכי משכחת לה ופירק אביי בשחתרה הבהמה או נפל הגדר בלילה ונכנסה הבהמה ואכלה כי האי גונא השן חייבת אבל בשדה שאינה גדורה השן פטורה ועמדה הא דאביי ולא איפריכא והא דמכריז רבה ואיתימא ר' יוסף לאו דסמכה היא דרב יוסף כשמעתיה ואביי הא אוקמיה בטעמא ואפתלק רב יוסף ושתק ולרבה לא איתברירה דדבריו נעוד דהא גרסי' ואיתימ' ר' יוסף לפיכך אין לה לספוק הלכה כמותו. פי' עיזי דשוקא. העומדות לשחיטה: **מתני'** איזהו תם ואיזהו מועד שהעידו בו ג' ימים. והם שיחזור בו ג' ימים דברי ר' יהודה ור' מאיר אומר מועד שהעידו בו ג' פעמים וכו'. ואמרינן מאי טעמא אמר אביי תמול חד מתמול תרי ולא ישמרנו זהו תמול כלומר תמול אינו אלא יום אחד השתא דישנה קרא וכתב מתמול תרי

רבינו חננאל (המשך)

יומי נינהו שלשום תלתא ולא ישמרנו ונגח רביעית נעשה מועד ומשלם נזק שלם. ורבא אמר לא שנא כתיב תמול ולא שנא כתיב מתמול תרווייהו חדא יומא משמע שלשום תרי ולא ישמרנו אלא נגח עוד יום שלישי מכאן ולהבא נעשה מועד וכל מה שיגח שלם ישלם שור תחת השור ולדברי הכל נגיחה רביעית נזק שלם. ואביי ורבא בקראי פליגי ולא בעיקר הנגיחות דבהדיא קתני כל שהעידו בו ג' ימים ועוד הלא תראה בתחלת חזקת הבתים דמותיב במתמיה דבכר ברור אי מה שור המועד עד נגיחה רביעית לא מיחייב הכא נמי עד שנה רביעית לא קמה ברשותיה ופריק הכי השתא התם מכי נגח ג' נגיחות הוה ליה מועד ואידך כי לא נגח מאי משלם הכא כיון דאכלה ג' שנים קמה ליה ברשותיה. ועוד שנינו משנה שלימה שור שנגח את האדם ומת מועד משלם את הכופר

ותם פטור מן הכופר וזה וזה חייבין מיתה. ואקשי' בגמ' וכי מאחר דמתם קטלינן ליה מועד דקטל היכי משכחת לה. ופרש רבה פי' ודחאו רב אשי ופירש הוא כגון שסיכן ג' בני אדם. רב זביד אמר כגון שהרג ג' בהמות ומועד לבהמה הוי מועד לאדם הרי בפי' דבתלתא זימני תם הוא ונעשה מועד ואם הרג יהרג (ב) וזהו המועד שנסקל ומשלם הכופר ובטעמא חדא אזדו הני. ורב שימי בר אשי ור"ל ורב פפא ורב אחא בריה דרב איקא כולהו סבירא להו דבתלתא זמני תם הוא. ותוב גרסינן בפ' הבא על יבמתו וסתות ושור המועד הלכתא כרשב"ג דאמר בהרי' לשלישי תנשא. והכא אמר רבא אמר רב אדא בר אהבה הל' כר' יהודה במועד שהעידו ג' ימים ותם ר' יוסי מודה לו. והוצרכנו לפרש כל זה שראינו במקצת פירושי רבותינו הגאונים שאמרו כי בנגיחה השלישית משלם נזק שלם וכמדומה עבר אגב שיטפא.

א) פי' ערוך ערך שף. ב) נראה דצ"ל ואם הרג יהרג. פעם רביעית וזהו המועד וכו'.

מסורת הש"ס

א) סנהדרין עו: לקמן כד:, ב) סנהדרין שם, ג) [שם עח.], ד) [מלה זו ליתא בערוך ולא בתשבי ואולי צ"ל ומשיך וע' ערוך ע' אלים], ה) [יבמות סה. ע"ש], ו) [מ"א יד], ז) [וע' תוס' יבמות סה. ד"ה ושור],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאן פטור פטור משסה וחייב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תשפוט וכו' אפי' הכניס יד חבירו. עי' לקמן ד' כו ע"א תוספות ד"ה אלימא:

לעזי רש"י

וולט"ר [וולטריי"ר]. לגלגל.

מוסף רש"י

שיסה. גירה (סנהדרין עו:). **השיך בו את הנחש.** שאחז את הנחש בידו והוליכו והגיע שיני נחש בידו של חבירו (שם) והשיך הנחש בבשרו (שם עח.). **בין שיניו** הוא עומד. והרי הוא כתוקע סכין בכנגד, דלאו גרמא הוא, שהרי כלי משחיתו בידו (שם). **מכיש בסייף.** כדין רוצח (שם). **מעצמו מקיא.** כשנושכו, והשיכו זה ועדיין אין כאן כדי להמית, לפיכך גרמא בעלמא הוא, אף על פי שיודע שסופו להקיא מיהו לאו מכחו מייתי (שם). **נחש בסקילה.** כדין שור שהמית, דכל בהמה וחיה כשור הן אלא שדבר הכתוב בהווה (שם). **תמול חד.** ר' יהודה סבר כתיב או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשם, מתמול תרי שלשום תלתא, הרי ג' ימים (תענית כא:).